Jak ćwiczyć słuch fonematyczny – wskazówki dla rodziców

Słuch fonematyczny to umiejętność rozróżniania najmniejszych elementów mowy - tzn. fonemów. Oznacza to, że dziecko może wyodrębnić z potoku mowy zdania, w zdaniach – wyrazy, w wyrazach – sylaby, w sylabach – głoski, a także uchwycić kolejność głosek w wyrazie. Jest podstawowym elementem prawidłowego rozwoju mowy oraz umiejętności czytania i pisania.

Zaburzenia słuchu fonematycznego są przyczyną trudności w:

· rozumieniu złożonych instrukcji i poleceń słownych,

· zapamiętywaniu i powtarzaniu trudnych wyrazów i dłuższych zdań,

· tworzeniu opowiadań,

· rozróżnianiu wyrazów „podobnych brzmieniowo".

Przy zaburzonym słuchu fonematycznym najczęściej obserwuje się następujące błędy:

W wypowiadaniu się:

- mały zasób słów, niegramatyczne wypowiadanie się;
- trudności w budowaniu zdań,
- częste wady wymowy;
- skracanie długości wyrazów.

W pisaniu:

- zniekształcenia pisowni, niekiedy "zlepki liter";
- mylenie liter np.: b-p, d-t, g-k, z-s, dz-c, sz-s;
- trudności w pisaniu wyrazów ze zmiękczeniami, dwuznakami, z głoskami tracącymi dźwięczność;
- nieprawidłowe różnicowanie głosek: i-j, samogłosek ą,ę w zestawieniu z dźwiękami on, om, en, em;
- trudności w analizie zdań na wyrazy, wyrazów na sylaby i głoski;
- łączenie przyimków z rzeczownikami ("wklasie");
- opuszczanie końcówek i cząstek wyrazów;
- "gubienie" liter, zwłaszcza samogłosek, przestawianie ich kolejności;

- przestawianie szyku dyktowanych wyrazów, skreślenia i poprawki;
- brak znaków interpunkcyjnych lub ich niewłaściwe stosowanie;
- niski poziom prac pisemnych w porównaniu z wypowiedziami ustnymi;
- trudności we wszystkich rodzajach pisania: ze słuchu, z pamięci i w przepisywaniu;
- wolne tempo pisania.

W czytaniu:

- długo utrzymujące się literowanie utrudniające syntezę sylabową i wyrazową;
- niewłaściwa intonacja czytanych treści;
- błędy w czytaniu: przekręcenia wyrazów, pomijanie lub dodawanie innych podobnie brzmiących i zgadywanie;
- trudności w zrozumieniu przeczytanej treści wynikające z błędów w czytaniu,
- mylenie znaczenia wyrazów o podobnym brzmieniu;
- bardzo wolne tempo czytania.

Inne trudności:

- trudności w nauce języków obcych;
- kłopoty w uczeniu się pamięciowym: wiersze, ciągi słowne: dni tygodnia, miesiące, tabliczka mnożenia;
- trudności w nauce gramatyki;
- nie rozumienie dłuższych wypowiedzi słownych i poleceń nauczyciela, instrukcji;
- gorsza pamięć słuchowa;

Przykłady ćwiczeń

Odtwarzanie struktur dźwiękowych („rytmu”) na podstawie układów przestrzennych – wystukiwanie ułożonego rytmu.

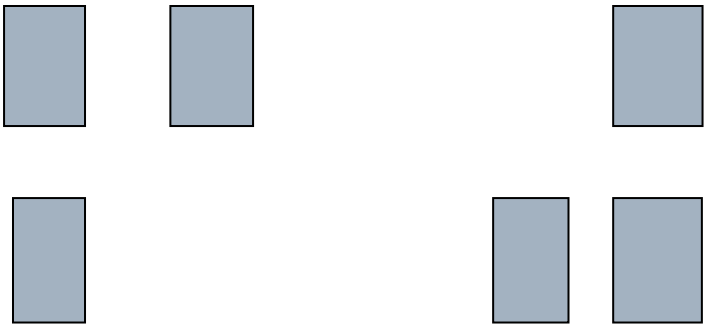

Rozpoznawanie układu przestrzennego odpowiadającego wystukanemu „rytmowi”

Stukamy wybrany rytm, dziecko ma wskazać który to szereg. Rozpoczynamy ćwiczenie od układów łatwiejszych i stopniowo wprowadzamy bardziej złożone.

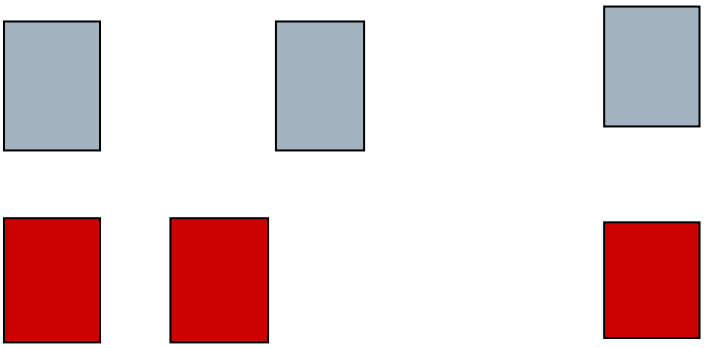

Rozpoznawanie „rytmu”

Dziecko ma przed sobą tylko jeden układ klocków. Wystukujemy różne rytmy. Dziecko ma rozpoznać, który układ jest odtwarzany.

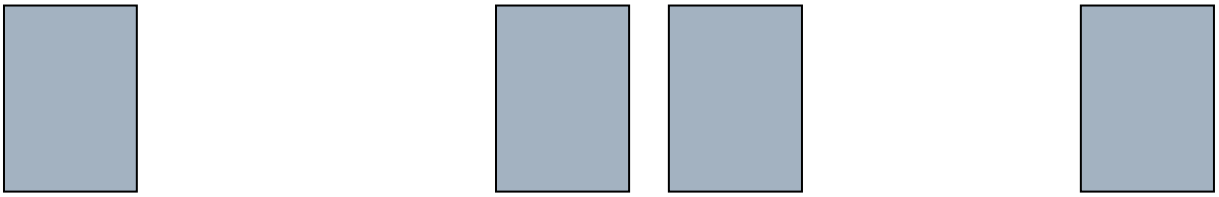

Rozpoznawanie przedmiotów na podstawie barwy dźwięku.

Przygotowujemy zestaw przedmiotów codziennego użytku, np.: szklankę, kubek, garnek, klocki drewniane, pęk kluczy itp.

Dziecko obserwuje przedmioty, w które będziemy uderzać drewnianą pałeczką, oraz stara się zapamiętać jakie dźwięki wydają. Następnie dziecko mając zamknięte oczy rozpoznaje, o które przedmioty uderzamy ponownie pałeczką.

Inne ćwiczenia rozwijające spostrzegawczość słuchową i słuch fonematyczny

- rozpoznawanie piosenek po melodii, rytmie,
- zagadki słuchowe,
- odtwarzanie rodzaju i ilości usłyszanych dźwięków,
- lokalizowanie źródła dźwięków,
- nauka wierszy, piosenek, rymowanek,
- wyodrębnianie głoski na początku wyrazu,
- wyodrębnianie ostatniej głoski w wyrazie,
- wyodrębnianie głoski w środku wyrazu.

W zależności od pozycji głoski w wyrazie najłatwiej jest wyróżnić:

- pierwszą samogłoskę w wyrazie, tworzącą samodzielną sylabę, np. Ala, ucho,
- ostatnią spółgłoskę wyrazu, np. dom, ul, las,
- pierwszą spółgłoskę w sylabie nagłosowej, np. sok, kot, but,
- ostatnią samogłoskę w wyrazie, np. oko, lata, igła,
- samogłoskę w śródgłosie, np. nos, bal.
- wyodrębnianie wszystkich głosek w wyrazie,
- podział na sylaby,
- stosowanie wyliczanek sylabowych w grach dziecięcych,
- synteza sylab ze słuchu,
- rebusy sylabowo – obrazkowe,
- wyróżnienie wyrazów w zdaniu,
- wyróżnianie sylab w wyrazie, najlepiej za pomocą klaskania (jedna sylaba - jedno klaśnięcie), oprócz tego można bawić się w kończenie wyrazów, podajemy pierwszą sylabę, np. ko-, a dziecko dodaje – ło,

— wyróżnianie głosek w wyrazach- najpierw na początku wyrazu, potem na końcu i w środku. Można użyć do tego obrazków, spośród których dziecko wyszuka obrazki zaczynające się lub kończące na daną głoskę,
— układanie zdań przez dziecko - wyróżnienie ilości wyrazów patyczkami (patyczki oznaczają słowa), np.:

II TO ALA.

III TAM STOI OLA

— wyszukiwanie rymujących się wyrazów,
— układanie kilku wyrazów w kolejności od najkrótszego do najdłuższego (a, po, las, okno, lalka)
— układanie kilku wyrazów w kolejności od najkrótszego do najdłuższego, rozpoczynające się tą samą głoską (w, wa, wór, wata, wianek...)
— dobieranie w pary wyrazów, które różnią się tylko jedną głoską (koza- kosa, mama- dama, tata- data, pije- bije, Ala- Ola).
— podkreślanie czerwoną kredką wyrazów, które "syczą", a niebieską, tych, które "szumią" (sok, puszka, szachy, postój, proszek, ser).

Ćwiczenia artykulacyjno- słuchowe

— powtarzanie wyrazów dźwiękonaśladowczych - dzieci naśladują podany przez opiekuna wyraz dźwiękonaśladowczy powtarzając go kilka razy,
— rozwiązywanie zagadek,
— słuchanie wierszyków, rymowanek i ich powtarzanie
— „złośliwe echo” – zabawa w parze rodzic – dziecko; opiekun podaje przymiotniki, zadaniem dziecka będzie odpowiadanie wyrazem o znaczeniu przeciwnym, np. czarny – biały, słodki – gorzki, mały – duży, dobry – zły, itp.

Zabawy z wykorzystaniem obrazków

Nazwij obrazki. Zaznacz te, w których na końcu słyszysz głoskę „t”.

Nazwij rysunki, podziel ich nazwy na sylaby. Policz z ilu głosek składa się ich nazwa - narysuj tę samą liczbę kółek pod każdym rysunkiem.

W razie wątpliwości lub pytań zapraszamy do Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej lub poprzez „e-konsultacje” na naszej stronie internetowej.

mgr Marzena Grinig – Łupieżowiec
neurologopeda